Ч. 38. Pocztowa należytość opłacono ryczałtem. Львів, неділя 15. вересня 1929. Рік XXXI.

Виходить що тижня в неділю.

Адреса редакції і адміністрації: „Свобода", Львів, Ринок 10, II. пов.

СВОБОДА

СЕЛЯНСЬКА ҐАЗЕТА

Орґан Українського Національно-Демократичного Обєднання.

ПЕРЕДПЛАТА виносить в краю: місячно 80 сот., чвертьрічно 2 зол. 20 сот. В Америці 2 доляри річно. Зміна адреси 50 сотиків. Поодиноке число коштує 20 сот.

Телеф. Редакції: 29-41. Телеф. Друкарні: 29-26.

Чергове завдання.

Скінчилася найгарячіша пора господарської праці на полі і настає час інших великих турбот нашого народу — турбот про громадські справи. Діти пішли до школи і кожного дня нагадують нам сумний стан нашої школи і наш обовязок для неї. Більше вільного часу в селянина веде його до читальні, кооперативи, вкладає в його руки свій часопис і розгортає перед ним цілу масу пекучих громадських справ, які є в занедбанню, або в тяжкому стані не з нашої вини. А від тих громадських справ залежить добро громади, добро кожного українця, залежить успіх наших стремлінь до найвисшої цілі нашого народу.

Поневолі у кожного родиться питання: що робити? від чого починати? І так обовязково кожний свідомий українець береться до якоїсь праці. Оживає праця в читальні, живіще починає працювати кооператива, громадяне починають обговорювати ріжні громадські справи й обмірковують, що досі було добре, що зле, що треба зробити самим, а що треба винести на обговорення ширшого збору в повіті, а то й в краю. І поневолі кожний свідомий українець заговорює про організацію громадянства, яка єдина всилі двигати вперед громадські справи. Кожний бачить, що в громадських справах треба шукати опори, а ще частіше рятунку в сильній організації.

Організація необхідна на кожній ділянці громадського життя. Але що всі ділянки того життя складаються на суму змагань нашого народу до вільного життя, то на перше місце висувається політична організація.

Свідомість потреби сильної політичної орґанізації у нас вже така велика, що про це вже не приходиться багато говорити. Натомість важніще є вказати шлях до того, як ту орґанізацію скріпити, як достосувати її до того великого завдання, яке стоїть перед нею.

Наша політична організація — це Українське Національно - Демократичне Обєднання. Ми вже нераз писали та й кожний вже знає, які великі завдання стоять перед Обєднанням. Щоби запевнити більший успіх праці Обєднання, пороблено в його організаційному статуті певні зміни, які мають скріпити орґанізацію Обєднання, запевнити йому добрий звязок на широких просторах нашої землі, зблизити його провід до народніх мас і забезпечити вірне віддавання волі тих мас в праці Обєднання.

Саме тепер настає час перевести в життя постанови організаційного статуту. В кожному повіті найпізніше в листопаді мусить відбутися Повітовий Народній Зїзд, який має достосуватися до постанов статуту, щоби таким чином наша організація в цілому краю була одностайна, щоби й праця Обєднання не мала в собі розбіжностей а йшла в одному напрямі по волі народу і по вказівках проводу Обєднання.

Найважнішим завданням повітових народніх зїздів буде обновити провід в повітових орґанізаціях Обєднання. Є це справді найважніша річ, щоби в повіті був добрий провід орґанізації. Бо це вже не раз і не десять разів перевірно, що де є добрий провід, там є і добрі успіхи праці. А тепер треба буде на це звернути особливу увагу. Бо в проводі мусять тепер бути люде, які не лиш сходились би на спільні наради, але — які будуть мати ініціятиву і зможуть провадити окремі ділянки праці, які передбачає статут. Отже ніякі речі не можуть бути міродатними при виборі людей до проводу Обєднання в повіті, лиш здатність до праці і добра воля кандидата працювати для громади. Це однаково мусять розуміти наші партійці в масі, як і ті, кому припаде честь двигати в повіті тягар праці проводу.

Як слід перевести по всіх повітах народні зїзди — це наше чергове завдання. Коли це завдання ми виконаємо згідно з вимогами нашого організаційного статуту, то це буде великою полекшою у нашій праці, яка і по повітах і разом з тим в цілому краю дасть нам добрі наслідки.

Не схиляймо в низ прапора!

З новим шкільним роком починаємо нову важку всесторонню працю над розбудовою свойого приватного шкільництва та над зорганізуванням кадр для оборони українського державного шкільництва.

В часі, коли йде на нас з усіх боків напір, коли йде ворожий наступ на душу української дитини, ми, свідомі своєї великої, відповідальности перед сучасністю й перед історією, кличемо до всіх українських організацій, до всіх українців і українок:

Всі і все для української дитини й української молоді! Все і все для „Рідної Школи"! Бож це найважніща підвалина істнування нашого народу. Якщо своїми датками, своєю співпрацею не зуміємо зберегти нашої дітвори й молоді для української нації, то й ціла майбутність нашого народу буде загрожена.

На жаль жертвенність краю і заграниці, яка значно була зросла в минулому адм. році і дала Головній Управі „Рідної Школи" змогу вирівнати найбільше пекучі зобовязання Товариства та сяк-так прийти до фінансової рівноваги, в часі вакаційних місяців впала так сильно, що прийшлося знов затягати нові довги.

Перший вересень минув, а учительство наших шкіл не дістало ані сотика на свої побори тай нема покищо ніяких виглядів на краще, бо і в вересні жертвенність не піднеслася. В часі, коли постійний видаток самої Головної Управи „Рідної Школи" виносить 30.000 зол. місячно, то на вересень вплинуло до Гол. Управи заледви 1.360.91 зол. Ця одна цифра повинна промовити до совісти нашого громадянства більше переконуючо ніж всякі інші арґументи.

Не віримо, що це сталося з причини легковаження справ „Рідної Школи". Наше громадянство знає її високу ціну. Сталося це через недогляд. Наше громадянство заспокоїлося тим, що свого часу фінанси Товариства поправилися, та не брало під увагу обставини, що видатки „Рідної Школи" постійні, а то й більшають зі зростом агенд. І вистане 2—3 місяці задержки в присиланні жертв, щоби Головна Управа „Р. Ш." попала знов в скрутне фінансове положення.

Тому звертаючи увагу на сучасний дуже важкий матеріяльний стан „Рідної Школи", — взиваємо всі українські організації, всіх українців і українок присилати негайно більші жертви на „Рідну Школу", а також для придбання фондів влаштовувати фестини, театральні вистави й інші імпрези в користь „Рідної Школи".

Маємо повну надію, що наші установи й наше громадянство, яке завсігди в найскрутніщий час спішило з допомогою, сповнять і тепер свій обовязок супроти свойого молодого покоління, супроти „Рідної Школи".

За Головну Управу „Рідної Школи": о. Ол. Базюк, заступник голови; Др. Мир. Коновалець, секретар.

Бомби у Львові.

Чотири бомбові замахи. Ревізії й арештування серед українців.

Такого дива вже давно не було у Львові. В суботу, 7. вересня ц. р., в день відкриття т. зв. Таргів Всхідних, які поляки уладжують що року у Львові, були аж чотири випадки з бомбами, що походили з невідомих рук. Поліція має тепер велику роботу з дохожденнями а польські ґазети заговорили знову про тайну українську військову організацію, приписуючи їй новий виступ.

Перша бомба вибухла на вул. Понятовського біля Східних Торгів коло 2 год. по полудни. Ранило при тім приватного гімназиста Михайла Терещука, що находився коло цього місця, і його зараз арештували, хоч він каже, що переходив туди припадково. Здогадуються, що це **готовився замах на міністра торговлі Квятковського**, який приїхав з Варшави.

Друга бомба вибухла коло 4. год. по полудни **на головнім залізничім двірци** в магазині переховуваних пакунків. Від вибуху счинилася пожежа, що знищила яких сто валіз і пакунків, зложених тут подорожними. Кажуть також, що була це так звана хемічна експльозія, яка повстала наслідком злуки сільного квасу з екразитовими набоями.

Неменше поважний був випадок коло 9 год. вечером. Хтось лишив в адміністраційному будинку **при вході на Східні Торги** валізку з бомбою, яка вибухла з великою силою і знищила цілу кімнату, причім ранило касієрку, одного урядовця і возьного.

Тогож вечера прохожі в **Стрийському парку** побачили якийсь блиск. Показалося, що це вибухла бомба. Вона була зладжена так, що після вибуху мусила запалювати все довкола. Здогадуються, що бомба мала викликати пожежу на Східних Торгах, але хтось не доніс її на місце призначення і кинув у корчі.

З тими бомбовими замахами лучать ще один випадок. Коло головного двірця **хтось підрізав два деревляні стовпи**, на яких було розвішене полотно з написом „Тарґі Всходне", і вони впали на землю.

Польські ґазети пишуть, що все те є українською демонстрацією, яка мала звернути увагу чужинців, що приїхали до Львова, на українську справу.

У звязку з тими подіями поліція арештувала кільканайцять осіб зміж української молоді, а в домівках: Академічному Домі, „Просвіти", „Діла" та інших українських установ переведено ревізії, розуміється, без певного висліду.

За співпрацю з урядом.

Польський уряд шукає звязків зі соймом.

Непевне міжнароднє положення і фінансові труднощі польської держави спонукали польський уряд погадати про сойм, якого досі не хотів визнавати, та шукати з ним співпраці. Президент ради міністрів Світальський відвідав соймового маршалка Дашинського й повідомив його, що хоче скликати нараду голов соймових клюбів при участи маршалка Пілсудського. Для політичного світу це велике диво, бо ще не забулась лайка, якою частував завсіди марш. Пілсудський польських послів. Стануло на цьому, що така нарада має відбутися 16. вересня ц. р. у Варшаві. Маршалок Дашинський запросив уже представників соймових партій.

Цікаве, що польські ліві партії рішили зложити заяву недовіря для уряду, а це доведе мабуть до розвязання сойму.

Вічовий рух.

СКІЛЬЩИНА. Дня 28-го серпня відбулося велике районове віче в Тухольці. На вічу промовляли посли Великанович і Максимович. Віче ухвалило одноголосно довіре і подяку Укр. Парл. Репрезентації за дотеперішню діяльність. В резолюціях висловлено протест проти нищення українського шкільництва і учительства, і постановлено домагання рідної школи і рідного учителя та передачі шкільної адміністрації для українських сіл в українські руки. По вічу зголошували люди ріжні свої жалі. Між иншим селяне з Кального домагаються, щоби дорогу їх громади назад переняв повітовий виділ, бо ця дорога потрібна більш як для десяти громад, а болючою справою для громадян Сморица є приневолення української викладової мови в школі, де нема ні одної польської дитини.

З українських північних земель.

Українські посли у міністра віроісповідань в справі розбірки церков на Холмщині

В останньому часі розібрано на Холмщині 51 церков, між іншими в Павловичах, Уханях, Крилові, Любартові, Крешовицях, Киїці, Острі-ві і Турковичах. Скарги населення до люблин-ського воєвідства і міністерства остають без відповіди. Руйнується навіть муровані недавно збудовані церкви. Римо-католицьке населення підчас бурення церков безчестить посвячені цер-ковні річи і знущається безкарно над релігій-ними почуваннями православного населення. В цій справі була 31. серпня у міністра віроіспо-відань українська делєгація в складі послів Це-левича, Хруцького і Павла Васильчука.

В імени православного населення просили посли видати телеграфічно наказ, щоби занe-хано розбірку церков, а також просили прослі-дити стан справи і потягнути до відповідальнo-сти органи, які допустилися надужиття влади і профанації.

Міністер заявив, що все, про що його по-інформували посли, діється без його відома і що взагалі не може бути мови про якийсь плян уряду в справі розбірки церков, бо такого пля-ну нема. Міністер в найкоротшому часі відбуде в цій справі конференцію з люблинським вое-водою.

Посли опираючися на відомостях від по-шкодованого населення, представили міністрові, що при розбірці церков ширяться поголоски, будьтоби це відбувалося з відома і за згодою православної митрополії, і відчитали урядове заперечення тих поголосок видане варшавсько-холмською православною консисторією. В цьо-му документі консисторії поручено підлеглому духовенству оголосити з церковної амбони, що всі доконувані розбірки церков діються без відома церковної влади і проти її волі.

Міністер віроісповідань обіцяв дати відпо-відь на всі зажалення православного населення в справі розбірки церков, оскільки такі зажа-лення вплинули до міністерства.

Що пишуть поліщуки з нагоди побуту посла д-ра Біляка на Берестейщині.

Недавно повідомили ми, що 13. серпня від-булась в Домачеві на Берестейщині судова роз-права проти учителя і управи читальні „Просві-ти“ в Орихові за те, що нібито вони заснували в селі нелегальну школу. На розправі боронив оскаржених посол з Українського Клюбу д-р Степан Біляк. З того приводу управа читальні „Просвіти“ прислала до Української Парлямен-тарної Репрезентації подяку, в якій між іншим пише:

Цим спішимо виразити велику подяку Ви-сокій Репрезентації за ласкаве поручення нашої оборони П. Послові д-рові Ст. Біляковi. Проси-мо вірити, що ця оборона відкрила нам очи, і ми мали нагоду переконатися ще більше, що справжніми оборонцями нашого працюючого селянина і робітника є тільки вибраний цвіт нашого Народу, який становить „Високу У-країнську Парляментарну Репрезентацію“.

При цій нагоді дуже просимо передати гли-боку сердечну благодарність П. Послові д-рові Ст. Біляковi за Його самоофірну посвяту для нашої оборони, а також велику ідейну працю над освідомленням наших селян. Пан Посол д-р Біляк після розправи приїхав до нашого села, віддаленого 30 верств від Домачева, і на про-тязі 7 годин відбув довірочну нараду з передо-вими мужами села, докладно освітлюючи діяль-ність „Рідної Школи“, справу Української Коо-перації у всіх галузях: споживча, молочарська, кредитова, сільсько-господарська і т. д., і орга-нізацію культурно-політичного і економічного життя Українського Народу на Поліссі і сусід-них наших землях. По нараді П. Посол доклад-но познакомився з нашим селом. Ми твердо по-становили працювати згідно з вказівками п. Посла, щоби завше бути духово в звязку з на-шою Парляментарною Репрезентацією.

Ці прості і щирі слова українців з Полісся вказують найкраще, як дуже бракує там відпо-відного проводу в громадській роботі, і як вмі-ють там оцінити щиру поміч в громадській по-требі.

Покінчення страйку в Задвірю.

Страйк в Задвірю вибух 1. липня і тревав до 2. вересня ц. р. 170 робітників оставали два місяці без праці. Умовою, зробленою дня 23. серпня, а відтак доповненою дня 3. вересня ц. р., виборoли робітники деякі кращі умовини праці. Робітникам підвищується на помешкан-ня по два зол. місячно, видається вугль по ціні власній для сплати в ратах, видається раз на рік охоронне убрання, підноситься плату фахівцям о 10%, іншим робітникам о 3%, ре-гулюється на будуче уложений цінник після у-рядової статистики кождомісячної дорожні ар-тикулів поживи. Робітникам занятим при кітлах зобовязалася фірма дати 6 газових масок. До праці принято всіх тих, що працювали перед страйком. Всіх арештованих в числі 22 звіль-нено зараз.

В справі полагодження страйку інтервенію-вали посли Целевич і Максимович дня 21. сер-пня на місци в Задвірю, а до остаточного по-кінчення причинився посол Максимович інтер-венцією дня 31. серпня в генеральній дирекції а Варшаві, а 3. і 4. вересня в Задвірю.

Належить подати, що сельроби вміли де-магогічними кличами роздути страйк до кари-гідних виступів і довести робітників до роз-пуки, а відтак лишити безпомічних на волю судьби.

Труднощі громадської роботи в Підгаєччині.

Відбирання українських відзнак.

Нам надіслано аж девять відписів ріжних розпоряджень старости в Підгайцях, підписа-них заступником старости д-ром Вадасом, ко-трі свідчать про ріжні труднощі, які робить староство українському рухові. Всі розпоря-дження видані в часі лише за 10 днів від 10.—20 серпня. З них довідуємося, що в селах Застав-че коло Завалова, Новосілка і Швейків старо-ство зовсім заборонило ставити вистави або влаштовувати публичні забави аж до відкли-кання. На тій підставі заборонено при кінці липня сокільський фестин в Заставчу, заборо-нено дня 25. серпня виставу в Новосілці, яку ма-ла ставити читальня „Просвіти“ з Вівся, забо-ронено виставу в Заставчу, яку мав ставити місцевий кружок „Рідної Школи“, заборонено дві інші вистави читалень „Просвіти“ в Швей-кові і Новосілці. Всі заборони оправдує старо-ство „публичним спокоєм і безпеченьством“.

Читальням „Просвіти“ в Раківци і Соснові видано дозвіл на Шевченківські свята, але пер-ції скреслено два місця вступного слова і ці-лу деклямацію з Кобзаря „Кавказ“, а другій викреслено з програми пісню „За рідний край“ і кінець деклямації з Кобзаря „Суботів“ та аж 19 місць зі вступного слова. Найцікавіщі є кон-фіскати „Кавказу“ і „Суботова“, де Тарас Шев-ченко осуджує московський гніт.

Поліція відібрала від д-ра Гриця Фаріяна відзнаку — хрест Української Галицької Ар-мії, а від гром. Володимира Палинського пла-стунські відзнаки: 4 стрічки, два золоті паски і відзнаку на шапці. Старосто затвердило вчи-нок поліції, пояснюючи, що на ношення тих відзнак нема дозволу влади.

Листи з вакаційного побуту на Гуцульщині.

II.

Ще про село Шешори. Які там люде, які відноси-ни і громадська праця.

Шешори — це велике, чисто українське, гуцульське вже село. Гарна тут, в гуцульськім стилю, церква деревляна, велика школа з укра-їнською мовою навчання, просторий будинок читальні „Просвіти“ з театральною салею і сценкою, два склепи кооперативи „Верховина“, „Луг“, а при головній дорозі 6 камяних хрес-тів (фігур) з вирізьбленими написами золоче-ними буквами на блакитнім тлі: „Сей хрест на хвалу Борцям за волю України поставив... (імя згл. імена фундаторів) року 192...“ — ріжного, а над написами з гуцульською точністю в камe-ни різьблений тризуб. Хрести ці поставлені на приватних городах господарів і приватним ко-штом одного, двох, або трех, котрих імена там уміщені. На одним хресті хтось вже вишкробав слова „України“, чи забілив їх, і місце це ра-зить прохожого, як сліпі очидоли на гарнім молодім лиці. Дві крамниці приватні, дві ре-ставрації, два склепи з тютюном здовж голов-ної дороги, також в руках місцевих україн-ських селян. У жидівських руках лишилася да-вня коршма. Усе це, хоч побіжно згадане, ми-ло вражає кождого українця, що там приїз-джає, або через село переїзджає.

Люди — на загал добрі, вічливі і радо приймають літників, або, як тут називають, „люфтівників“, коли у згоді, а коли сваряться, то „холерники“. Це вже гуцули, хоча самі ще себе за чистокровних гуцулів не мають. Ноша їх дещо відбігає від чисто гуцульської, не но-сять постолів, лиш черевики або й чоботи, а дівчата півчеревики та мешти, гарні штани на шлийках, а дівчата з переду запаски з купної лискучої матерії. Але вишивки мають — так мужчини як і жінки — прекрасні. Навіть най-менші діти у сорочках з малими вишивочками. Носяться чисто, хати прикрашують тканими взористими веретами, неначе макатами. Обій-стя чистесенькі, позамітані, навіть камінями ви-ложені, а гноївки поза обійстям. Народ то рух-ливий і підприємчивий. Такої біди, як серед бойків, тут не видко.

Під громадянським оглядом слідне вже ви-роблення і національне і партійне і клясове. У-сі тут свідомі українці, навіть жінки; москофі-лів, або національно неозначених нема, хиба

„РЕВОЛЮЦІЯ“.

Де?... Яка... — спитаєте. — В Китаї чи в Мексиці? Давно вже чули про неї, — та вона нас ні пече ні гріє... Дурниці!...

Ба, в тім то й діло, що ні не в Китаї, ні не в Мексиці, а таки у нас в Галичині. В однім на-шим жидівсько-польськім, а трошки навіть і у-країнськім містечку вона о-так собі з ненацька счинилася, — хоч що правда зараз і скінчилася.

А це містечко, треба вам знати, буває раз в тиждень чисто українське. А саме в торговий день, — кожного понеділка, коли довколишний народ своїми хвилями залле його брудні вулич-ки і ще брудніші крамнички...

І от в такий то один понеділок роздався по місточку жидівський крик і рейвах:

„— Гевалт! Ай-вай! Революція! Бунт! По-ліція! Україна бунтуєся!“...

- Чи справді? Як-же то сталося? Таж ми та-кий собі нівроку спокійний народець, — а до-брий, — хоч до рани нас прикладай... Діди і прадіди вчили нас тої мудрощі, що ласкаве теля дві корови ссе, і ми ту науку таки дуже взяли собі до серця, а тут нараз ні з сього ні з того — як з верби стріла — революція!

Що-ж то за така революція, чи як наші лю-де казали — „бунтація“?...

До паперового склепу Зизьки Блюма прий-шло в той славний понеділок двох парубків і зажадали почтової карточки. Але не такої про-стої і голої як дощинка, а гарної, з якимсь ви-дом чи малюнком. —

— А до кого панове бедом написаць? — пи-тає жид, поправляючи на голові свій гермиток.

— То вже наша річ; ви тільки покажіть картки! — відповів один парубок.

— Ни... ни... Як то не моя річ? До дівчини писают картку іншу, до колеґі при войску знов іншу. Є ще картки до іменіни і до уродзіни — ци я знаю, яку вам треба?

Жидівка тимчасом понишпорила щось під столом, витягнула звідтам невеличку скриньку і поставила її перед парубків.

— Тутай, проше пануф, сом рузьне картки... І почала розкладати по столі картки одну за другою.

— То єст для закоханих — саме мілосне образкі, відзі пан... Напшиклад тен кавалір з паннов... Або те два серца,... те два голомбкі... А то для войскових: відзі пан — пан улан на коню, — яке то пекне!... А тутай сом відочкі на-шего мяста: о, кляштор Францішкануф,... шко-ла крульовей Ядвіґі... Почта паньствова... А ту-тай єще цось лепшего: от маршалек Пілсудскі, а то ґенерал...

— Досить, досить! Не трудіться! — пе-ребив її парубок. — Ми би хотіли якусь укра-їнську картку, розумієте? Таку, щоби на ній був наш малюнок, і щоби отой друк був украї-нський.

— Ну, ну, а як нема? На що вам україн-ську? Берість таку, яка є, я інші не маю... — обізвався жид.

— А чому не має бути?! — гукнули оба па-рубки нараз — Маєте стільки карток польських, а нашої ні одної? Я можу за свої гроші жадати, що хочу, а коли у вас того нема, — то будьте здорові!

— А на другий раз постарайтеся про такий крам, за яким питають! — крикнув один з па-рубків, якого звали Петро Гнибіда.

— Видиш?... — каже на дворі один до польськи... А краму всілякого: і карток і книжок другого. — Такий жидюга, і той нас бойкотує. Прийшли до него купувати — він до нас по і календарів, а всьо польське — нашого ані руш! А що, як би його так навчити розуму? Най знає, де живе, і що має мати в склепі за то-вар!

— То би треба зробити, — але як?

— Постій! Вже знаю, — каже Гнибіда. — Підемо по місті і кого тільки знакомого зустрі-немо — будемо посилати до Блюма — по на-ші річи.

За хвильку до Блюма ішли люде, як по свячену воду.

(Докінчення буде).

латинники, — яких є в селі 16 родин, які зачинають почувати себе поляками, а польські дідичі з Косова і ксьондз з Пістиня „ревіндикують" їх; мають вони свою польську школу, „кулко рольніче" з крамницею та трафікою і бібліотеку, що має бути читальнею.

Під партійним оглядом діляться тутешні громадяне на дві партії — радикалів і „ундистів". До виборів не було роздору в селі, а тепер наступила така ворожнеча, неначе би тут жили разом дві ворожі нації, а не українські **національні** партії. Не можуть погодитися ні в церкві, головно в церковнім комітеті, ні в громадській раді, якій грозить через те розвязання, ні в читальні, в котрій навіть діти не сідають разом на тій самій лавці, чи при столі. „У нас в читальні" — каже купчиха-гуцулка, що веде філію кооперативи — „то як у парляменті; радикали сідають по лівій стороні, а ундисти по правій. Навіть діти не помішуються". Сельроби явно не виступають, хоч 3 числа „Сель-Робу" приходить до села.

Мимо того життя в читальні „Просвіти" йде, люди приходять читати, часописи на державу, є бібліотека, є аматорський гурток, що дає вистави, уряджує фестини, та єднає коло себе молодь. Кооператива „Верховина" тут добре розвивається, має навіть свою філію. Провід у читальні і в кооперативі у селянських руках, хоч тутешня інтелігенція радо спомагає їх радою та працею, головно парох о. Жибчин, що живе аж у третім селі Брустурах, лікар Ткачук, др. праського университету, ем. лісничий Вол. Глібовицький та инші.

По широкому світі.

Конгрес національних меншостей відбувся в днях 26—29. серпня ц. р. в Женеві. В конгресі взяло участь 11 народів, а саме: українці, німці, жиди, мадяри, хорвати, литовці, шведи і каталонці. Українці були заступлені двома делегаціями: із західних земель (посли д-р Дм. Левицький і Дм. Паліїв) і з Буковини (сен. д-р Залозецький і пос. Кракалія). Метою конгресу було спонукати Союз Народів, щоби взяв на себе опіку та охорону народів, що опинилися під владою інших народів, та перевести міжнародню організацію національних меншостей задля оборони їх інтересів. Від українців промовляли в цій справі пос. Паліїв і сен. Залозецький.

Союз Народів зачав радити 30. серпня ц. р. у Женеві. Українському народови не надіятись нічого від цих нарад, бо це союз держав, які ніяк не годяться на зміну теперішнього стану посідання в Европі. Все, що там говориться, це переливання пустого в порожне. Навіть Мекдональд, голова робітничого уряду в Англії, сказав, що справа національних меншостей дасться полагодити лише так, що горожани ріжних націй мусять жити мирно в теперішних державах. Коли так, сказав представник Литви, Вальдемарас, то в Женеві нема що робити, бо Союз Народів погребав справу національних меншостей, і він виїхав з Женеви.

Арабсько-жидівська війна в Палестині триває дальше. Вправді англійські війська припинили хвилево жидівські погроми в ріжних сторонах краю, стаючи в обороні жидів, однак араби заявили, що ніколи не згодяться на те, щоби Палестина була жидівською державою, і будуть так довго воювати, доки знову не стануть панами цеї землі. А треба тямити, що на 800 тисяч палестинського населення є 600 тисяч арабів, а жидів несповна 100 тисяч. Арабські племена довкола Палестини зброяться дальше, а рівночасно жиди в цілому світі роблять великі рейвах. Жидівські капіталісти сиплять гроші на оборону своєї штучної держави, з якої самі жиди втікають, і тільки за ті гроші боронить їх Англія, бо самі жиди не годні створити поважної збройної сили, хоч тут і там зголошуються жидівські добровольці. Заноситься на велику завируху, а американський конзуль радить своїм горожанам утікати з Палестини. Навіть папа не радить християнським паломникам вибиратись тепер до Св. Землі.

На Далекому Сході йдуть дальші бої між радянськими і китайськими військами. Переговори між урядами обох держав не доводять ні до чого, хоч Китай уже годиться на приверненя давного стану на манджурській залізниці. Більшовики гороїжаться дальше, а Риков, голова союзного радянського уряду, сказав навіть, що вибухне знову світова війна.

Доля долярового банкноту.

Доляровий банкнот, як і все на світі, має свій початок, певний час існування і — кінець. Вийде з фабрики новенький доляр і відразу попадає у вир людського життя: переходить з рук до рук і ні на хвилю не залежить одного місця. Скільки він перейде рук, скільки зробить дороги по цілому світі — годі збагнути. Але нарешті вертає назад туди, звідки вийшов. Витертий, забруджений, подертий вертає до американського скарбового уряду, щоби з нього більше не виходити.

Тепер Америка випустила нові долярові банкноти і тепер більше, як звичайно, старих банкнотів приходить до скарбового уряду по свій кінець. В скарбовому уряді є спеціяльна машина, яка зїдає денно 3 міліони долярів. Та машина має великий барабан, яких 4 метри грубий. В барабані чекає на доляри 110 ножів, які ріжуть їх на дрібнесенькі кусочки. Ті кусочки спадають до збірника в розтвір з вапна і соди. Там переміняються вони в масу, яка не оставляє ні згадки про доляри. Але сама маса не пропадає марно. Її продають до фабрик паперу по 17 долярів за тону, себто за 1000 кільограмів.

Але доляр доляром; хоч і старий та подертий, все одно має свою вартість; а робить він всякі чуда з людьми, то чому не мав-би зробити якого чуда з машиною. Тому й до машини, яка має його знищити, доставляють його з почестю і належною охороною та обережністю. Перше в уряді перетинають банкноти на половину і вкидають їх до великих залізних скринок. Ті скринки переноситься в присутности комісії, яка складається з 4-ох членів, до машини. Двох членів комісії відчиняє замки машини, банкноти всипаються до машини і машину замикається, а потім знов таки члени комісії пускають в рух машину. Машина має аж три замки, щоби була більша певність, що долярам у ній справді буде амінь; що нікому не вдасться ні одного доляра вирятувати. Мало того! Ще навіть тоді, коли з долярів зробиться одна плинна маса, то комісія переглядає ту масу, щоб бува, борони Боже, не вийшов з під ножів який кусочок доляра. Бо кожний доляр, поки не переміниться в безформну плинну масу, є тим сильним доляром, за яким пропадає весь світ.

Громадським радам під увагу.

При ухвалюванні громадських буджетів повинні громадські ради встановляти до них певну квоту на „Рідну Школу". Припильнувати цю важну справу повинні в першу чергу кружки „Рідної Школи" в краю, а де їх нема, місцеве українське громадянство.

Гарний примір в цьому напрямі дає громадська рада в Володимирцях (пов. Жидачів), яка за почином свого начальника громади вставила до буджету на рік 1929/30 100 зол. на „Рідну Школу". Цей буджет затвердив Повітовий Виділ в Жидачеві, через що відпадає причина, на яку звичайно покликуються наші громадські ради, що, мовляв, такий даток в буджеті не одержить затвердження влади.

Треба сподіватись, що цей гідний наслідування примір заохотить наші громадські ради до виконання своїх громадянських обовязків супроти потреб свого народу.

Новий спис населення.

Згідно з законом з 21. жовтня 1919 р. другий спис населення польської держави має відбутися 31. грудня 1930 р. Перший спис, або так звана конскрипція, був у нас перед 7 роками і це лишився в тямці українського населення, яке тоді не почувалось обовязаним з відомих причин брати участь в ньому. Тоді силували нас до конскрипції, тому на загал вона випала невірно. Тепер вона з інших причин готова випасти також невірно, але зачекаймо, побачимо.

Кошти переведення спису населення обчисляють на 5 до 6 міліонів зол.

З партійної організації.

В Турці н. Стр. відбудеться в середу, 18. вересня ц. р. в домі філії „Просвіти" Повітовий Народній Зїзд, на якому вибереться членів Повітового Народнього Комітету і Повітової Народньої Ради. Будуть також звіти соймових послів. Початок о год. 12. в полудне.

Боротьба індійських селян за своє право.

Коли англійці заняли Індії, то влаштувалися там так, щоби добувати з цеї кольонії як найбільше зисків для себе. Запевняла їм це їх велика військова сила. Між иншим забрав англійський уряд індійцям і землю; тепер вона стала не селянська, а урядова. Землю поділено на грунти по кілька моргів і віддано її селянам в державу; їх власну землю віддано їм в державу!... Наложено чинш від грунту і байдуже було урядові, чи там щось вродить, чи ні; чинш мусить бути заплачений. А виносив він на польські гроші до 120 зол. за 2-морговий грунт.

Вже по кількох літах англійської земельної політики індійські селяне були зруйновані. Задовжилися, не могли набувати потрібного реманенту, щоби добре управляти землю, не мали за що прочищувати канали, господарство впало, урожаї погіршилися і тепер більше, як половина індійців примирає з голоду. Англійці поробились дідичами і витягали з індійської землі і з жил індійця останні соки. Рільні робітники мусять заключати контракт на кілька літ і не вільно їм перед терміном покидати праці. Нераз плянтатор забив робітника - індійця і за це діставав від англійського суду лиш 3 місяці тюрми. Правдива панщина.

Господарювання англійців допроваджувало індійців до розпуки. Ненависть індійців до англійців не мала меж. Коли вулицею проходив який англійський достойник, то індійці повертались до нього спиною. Підчас англійських парад індійці замикалися по домах і не показувалися на вулицях міста. Але від цього їм не було лекше, а зокрема чинш на землю ріс собі та ріс.

В 1926 р. піднесено чинш за землю на цілу чверть. Прм., коли дві великі громади — Бардолі і Валят платили чиншу на польські золоті 1,500.000, то в 1926 р. піднесено той чинш на 2 міліони. Селяне просто не могли заплатити такого чиншу. До уряду пішли подання, делегації, прохання, щоби уряд назначив комісію, яка на місци перевірила б справу і переконалась-би, що такого високого чиншу селяне заплатити не можуть; натомісць селяне не відмовлялися платити старого чиншу. Але нічого не помогло. І ото в минулому році дві згадані громади розпочали боротьбу з надмірним чиншом. Вони постановили просто не платити чиншу, поки його не зменшать.

Цей спосіб боротьби є дуже тяжкий і вимагає від людей свідомости, карности і самовідречення, а найбільше терпеливости й витривалости. Його випробував ще в 1893 р. індійський великий громадський діяч Ганді в Південній Африці в обороні індійських робітників.

Цей спосіб боротьби запроваджено було в 1920 р. в Індях, але невдачно, бо індійці не були до нього підготовані, бракувало їм терпіння і коли їх притискала влада, вони відповідали на це насильством, їх силою здушувано і боротьбу заломлювано. Щойно в 1926 р. громади Бардолі і Валад витривали і побідили.

Коли ті громади відмовились платити чинш, то уряд відібрав від них землю, забрав за чинш весь реманент і поарештував богато людей. Віддав землю в аренду иншим, а ті не управляють. Заборонив управляти опірним, а ті управляють. Громадські урядники стали на бік покривджених, поницили ваги, попалили реєстри, щоб не знав уряд розміру земель, не міг зважити хліба і т. д. Чоловіків вн арештували або вони повтікали, а весь тягар взяли на себе жінки. Їх питають про щось а вони мовчать. Англійці стали просто безрадні.

Селянам загрожує голод, може прийти до кровопролиття. Та комітети опору успокоюють людність, взивають до посвяти для батьківщини, для якої навіть рідні не жаліти. З инших околиць охотники перебираються через непрохідимі джунглі і приносять до громад, що борються за своє право, харчі. Хоч в джунглях небезпечно від диких звірів (львів, тигрів), то люде продираються без зброї, щоби їх не посудили за збройний опір владі.

Прийшли другі жнива. Спроваджено поліцію. Забирають хліб. А сусідні села довозять живність опірним. Між опірними є якесь релігійне бажання посвяти для батьківщини, кожного вязня рахують мучеником за народню справу. Села як вимерлі, лиш жінки моляться по святинях. Вістка про боротьбу громад Бардолі і Валяд доходить до найглухіщих закутин Індії. З кожним днем зростає можливість перенесення боротьби на инші громади, на цілі Індії. Уряд мусів уступити. Чинш зменшено, а комісія, яка зїхала на місце, переконалася, що й справді селяне не в силі були більше платити.

Боротьба індійців не обмежилась лише до боротьби за землю. В Індях зростає щораз більше незалежницький рух. Індійці хочуть бути вільними і від нікого незалежними. І до цього їм вже недалеко. Після війни Англія дуже змінила свою кольоніяльну політику і поступово звільняє кольонії з під своєї опіки. Вони стають незалежними державами лише в спілці з Англією. На черзі стоїть якраз і повне звільнення Індій від англійської залежности.

НОВИНКИ.

— Заборона віч. Староство в Бережанах забороняє всякі віча і довірочні наради з огляду на публичну безпеку. Між иншим заборонило посольське справоздавче віче посла Володимира Целевича в Курявах 18-го серпня ц. р. Адміністраційна влада репресіями перепиняє політичну роботу в повіті.

— Кара за вживання рідньої мови. Староство з Калуші укарало о. Турчмановича за виказ дітей обовязаних до щеплення виставлений в українській мові, гривною 200 зол. Справу передано адвокатові.

— Лише латинський обряд. Староство в Калуші оголосило конкурс на посаду повітового люстратора для громад при виділі повітовім в Калуші виключно в польській пресі, а на перше місце поставило домагання, що кандидат має бути **виключно лятинського обряду.** Так в чисто українському повіті, за українські гроші не сміє бути урядовцем українець.

— Засудження повітового команданта поліції. Знаного з нетактовного поведення і з ворожого відношення до українців повітового коменданта поліції Квасніцкого засудив суд в Бережанах за обиду чести адвоката д-ра Гросмана на два дні арешту. Населення сподівається, що влада забере собі нетактовного команданта.

— Процес Січових Стрільців. В пятницю 6. вересня ц. р. розпочався перед ґродським судом в Бережанах процес бувших Січових Стрільців під замітом приналежности до тайного товариства.

— За напад на професора. Ученик VIII. кляси ґімназії в Стрию, Володимир Пелеш, стрілив 13. квітня ц. р. на професора Ярослава Яцкевича. Стріл, даний вечером з револьвера крізь вікно до кухні, хибив, а арештований Пелеш оправдувався тим, що хотів тільки настрашити свого професора. Крім того арештовано його товариша Семена Масного, що позичив йому револьвера. Оба станули 6. вересня ц. р. перед судом присяжних за злочин публичного насильства і Пелеша засуджено на 1 рік, а Масного на 8 місяців тяжкої вязниці. Оборонці зголосили жалобу неважности.

— Зміна прізвищ. Небавком вийде новий польський закон, що позволить лекше зміняти людські прізвища. Особи, що мають прізвища смішні, не потребують пояснювати, чому хочуть їх змінити. Незаможні будуть звільнені від оплати і стемплів. Тепер така оплата коштує 220 зл. Влада може непозволити на зміну прізвища, коли хтось вибере собі прізвище історичне або дуже відоме.

— Зима голоситься. Після довшої спеки, що доходила в деяких краях до 40 степенів Цельзія, настала 6. ц. м. нагла зміна. По цілій середущій Европі перейшла сильна буря а з нею прийшли холодні дощисті дні. В горах показався декуди сніг. Холод прийшов з Америки, де настав навіть мороз і впали сніги.

— Напад на почту. Коло Східниці, пов. Дрогобич, напало в лісі трьох людий з револьверами в руках на почтовий віз, що їхав з почтою з Борислава. Напасники застрашили візника і зрабували йому ріжні річи вартости кількасот зол.

— Свині пожерли дитину. Сталося це в селі Нисвичу, пов. Луцьк. Ева Мельник пішла в поле, а в хаті лишився 9-місячний синок. В сінях були дві свині. Коли жінка вернула з поля до дому, застала на підлозі дитину неживу. Свині загризли її на смерть.

— Бандитизм. В Ящові коло Кросна напало кількох бандитів у ночі на дім господаря Івана Пачоси. Застрашивши домівників револьверами, опришки розбили куфер і зрабували 400 долярів та ріжні цінні річи.

— Кіт задусив дитину. Анна Кулик в Ропиці Руській, пов. Горлиці, кладучись спати, лишила в колисці біля постелі свого 7-тижневого синка. В ночі скочив до колиски кіт і положився на грудях дитини, наслідком цього вона задусилась. Незабаром прийшов у хату батько дитини, Михайло Кулик, викинув кота з колиски, але дитина вже не жила.

— Загибіль для світа. Англійський вчений професор Гель, відкрив бациль страшної отруї, якої один грам може вбити міліон людий. Отруя дається легко розмножувати і ділає при віддиху на легкі або у формі порошка на очі. Проф. Гель, ствердивши цю отрую, каже, що тепер людство перестане викидати гроші на воєнні зброєння. Нова отруя може в короткім часі знищити всіх людий. Тому крайня пора, щоби всі народи обєдналися, інакше світови грозить швидка загибіль.

— Лодкою крізь океан. Один еспанський моряк постановив переплисти Атлантійський океан моторовою лодкою, що довга на 7 метрів. Він виплив з острова Куби і має надію дістатись за 30 днів до Еспанії.

Відділ правної поради.

Веде пос. В. Целевич.

ЗАМІТКА. У цьому відділі будемо давати відповіди на запити кож ного передплатника „Свободи“. Листовну відповідь одержить лише той передплатник, що пришле почтовий значок за 25 сот.

Що робити, коли адміністраційна влада (староство, воєвідство) не полагоджує якоїсь справи?

Трапляється у нас часом, що приватна особа чи громада внесе до адміністраційної влади письмо, відклик, чи жалобу в якійсь справі і не може дочекатися відповіди. Розпорядок президента Річипосполитої з дня 22. березня 1928. В. з. Р. П. ч. 36. поз. 341. про адміністраційне поступовання містить подрібні і докладні постанови про це, в якому часі має адміністраційна влада полагоджувати справи.

А саме арт. 68. розпорядку говорить в тій справі таке:

1. Всі справи має адміністраційна влада полагоджувати без непотрібної проволоки в цей спосіб, щоби це не шкодило інтересови приватних осіб;

2. справи, які не вимагають переводження розвідів, збирання інформацій і т. п., слід полагоджувати негайно;

3. всі инші справи має влада полагоджувати з можливим поспіхом, а в кожному випадку так, щоби справа була закінчена найпізніше до трьох місяців. Лише тоді, коли до полагодження справи треба порозуміння двох ріжних властей (прим. староства і скарбової влади або староства і військової влади) може бути справа полагоджена в речинці до 5 місяців.

Коли поодинокі закони приписують окремі речинці до полагоди певних справ, то ті речинці обовязують дальше у відношенні до тих справ.

Коли староство чи воєвідство не полагодить якоїсь справи в речинці трьох зглядно пятьох місяців, сторона має право домагатися на основі арт. 70. того самого розпорядку, щоби справу полагодила безпосередньо вища влада, отже, коли справа залягає в старостві, воєвідство, коли справа залягає в воєвідстві, міністерство внутрішних справ.

Ті самі постанови про час полагоджування справ, що відносяться до старость і воєвідств, відносяться також до самоуправних властей, а саме повітових виділів.

Зразок письма.

До Високого Воєвідства
в Тернополі.

В днях 27. і 29. січня 1929 р. відбулися в громаді Кореличі перемишлянського повіту, вибори до громадської ради. Деякі громадяне внесли дня 1. лютого 1929 р. до Високого Воєвідства протест проти важности виборів. У Воєвідстві залягає та справа вже більше як 3 місяці а з цього випливає велика шкода для громади, тимбільше, що громадський комісар не має довіря громади.

Підписані громадяне Корелич прохають Високе Воєвідство негайно самому полагодити справу або, на основі арт. 70. розпорядку президента з 22. березня 1928 р. про адміністраційне поступовання, передати справу до полагоди міністерству внутрішних справ.

Кореличі, дня 1. липня 1929 р.
Підписи громадян.

Інформації відносяться до всіх українських земель.

Що робити, коли мешканці громади домагаються переведення плебісциту за скасуванням коршми, а громадська зверхність не хоче зарядити голосування?

Голосування за знесенням шинків може відбуватися або на підставі ухвали громадської ради, або тоді, коли зажадає цього на письмі що найменше одна десята частина мешканців громади, які покінчили 21-ий рік життя і мають право голосування до сойму. Коли отже громадяне хотять, щоби в їхній громаді відбулося голосування за скасуванням коршем, мусять домагатися цього в окремім письмі до громадського уряду. Таке письмо має тільки тоді силу, коли підпише його одна десята часть мешканців громади, які скінчили двайцять перший рік життя. Громадський уряд має обовязок на основі закону з дня 23. квітня 1920 року в речинці чотирьох тижнів від хвилі одержання письма від громадян зарядити голосування (плебісцит). Це голосовання має відбутися в неділю або свято.

Колиби громадський уряд не дивлячись на письменне домагання громадян, не хотів з яких небудь причин зарядити голосування, слід внести до староства слідуючу жалобу:

До
Повітового Староства
(в . . . .

Одна десята частина громадян Прислуп внесла письменне домагання до громадського уряду в справі переведення протиалькогольного плебісциту. Не дивлячись на виразну постанову закону з дня 23. квітня 1920 р., громадський уряд в Прислупах не зарядив в речинці 4-ох тижнів від одержання письма голосовання в тій справі і взагалі не хоче визначити речинця голосовання.

Таке поступовання громадського уряду являється нарушенням закону з дня 23. квітня 1920 року і тому підписані прохають повітове Староство доручити громадському урядові переревести голосування в справі скасовання шинків в як найкоротшому часі.

Прислупи, дня . . . .
Підписи громадян

Колиби староство до місяця не полагодило справи, треба внести жалобу до воєвідства. Інформації відносяться до всіх українських земель.

В справі прав української мови в краківському воєвідстві.

Польські закони не дають українській мові ніяких прав на просторі краківського воєвідства, не дивлячись на це, що є цілі повіти замешкалі українським населенням. Тому грибівський староста мав право видати громадським радам і громадським урядам доручення, щоби вони завели у себе внутрішне урядування в польській мові. Українські посли в соймі виступили проти такого покривдження прав української мови, але покищо не вдалося ще їм змінити кривдячого нас закону про мову з дня 31. липня 1924 року.

Дописи.

ВЕРБИЦЯ, ПОВ. РАВА РУСЬКА. **(Свято в честь поляглих.)** В селі Вербиці коло Угнова спочиває на місцевому цвинтарі в чотирьох збірних могилах двох старшин (чет. Іван Пушкар і чет. Степан Васкан) та 25 стрільців. Тамто щорічно справляє Угнівщина поминки жертв визвольної війни. Цього року, в десятиліття великих днів, у неділю 18. ц. м. святковано ці поминки дуже величаво. Вже перед місяцем складено окремий комітет, котрий занявся підготовкою свята і видав друком відповідну відозву до громадянства. При участи сімох священиків відправлено в год. 10. торжественну Службу Божу. На построєній могилі, прибраній вінцями, відправлено панахиду з відчитанням імен поляглих у визвольних змаганнях з Угнівщини. В поході через село на кладовище станули процесії, делегації українських установ і організацій Угнівщини з 50 вінками з відповідними написами, хори з кількох місцевостей і кількатисячний здвиг народу з цілої околиці. По панахиді на могилах виголосив о. Корнило Кузик з Махнова гарну й будуючу проповідь Від Української Парляментарної Репрезентації виголосив зворушливу промову посол Володимир Кохан. По зложенні вінців відспівали всі присутні „Ой та зажурились“ і національний гимн, не зважаючи на перепони. (Дальшу частину допису, в якому говориться про поступовання поліції, пропускаємо, аби не наразитись на конфіскату). Та всетаки свято випало дуже величаво і глибоко затронуло почування присутніх. При тій нагоді зложено 100 зол. на будову памятника поляглим.

Ціни у Львові.

Збіже Пшениця 42·50, жито з 1929 р. 25·50, ячмінь 20·75, овес 22·50, гречка 29·—, кукуруза 27·50, сіно солодке 10, солома прасована 6. Ціни найвисші на стації заладовання.

Гроші. Доляр амер. 8·88, канад. 8·80, чеська корона 0·26, австр. шілінґ 1·25, лей 0·05, французьк. франк 0·35 швайц. фр. 1·71, фунт штерл. 43·50, червінець 20.

Видає С-ка „Діло“. зар. стов. з обмеж. пор. — За редакцію відповідає Ол. Кузьма. — В друкарні Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10